

pustiti posao (što ima jake ekonomske posljedice na cijelu obitelj) ili pozvati nezaposlenu rođakinju iz Jugoslavije, jer je privatni smještaj djeteta kod neke žene za čuvanje djece više puta skuplji i prema tome isto tako nedostupan kao trajno rješenje.

Knjiga, koju bismo nazvali studijom ima posebnu težinu zbog činjenice da su Jugoslavenke promatrane u jednom transvremenskom periodu: učinjen je presjek kroz njihove živote i istaknuto ono što je najizrazitije oblikovalo njihovu stvarnost kako u zemlji porijekla (kulturni, socijalni i ekonomski milje), tako i sve ono što su susrele u za njih novome i stranom švedskom društvu.

Knjiga je zanimljiva ne samo stručnjacima koji se bave migracijama, ne samo ženama u Jugoslaviji, nego i ženama općenito, jer je ovo *knjiga o ženi* i njenim »teretima« u prošlosti i u današnjosti; knjiga dakle izaziva dvostruku refleksiju: potrebna je Jugoslaviji za potpunije razumijevanje problema i potreba Jugoslavenski — migrantkinja, a dobrodošla je Švedskoj zbog boljeg razumijevanja jugoslavenskih i ne samo jugoslavenskih imigrantkinja koje su došle u Švedsku i u njoj ostale. Aktualna ekonomska i politička zbivanja u Jugoslaviji mogu vrlo malo pomoći u odgovoru zašto su tolike drastične razlike među pojedinim grupama intervjuiranih, a u objašnjenju i razumijevanju stvarnog stanja i uzroka tog stanja među migrantkinjama — Jugoslavenkama u Švedskoj. M. Matović izabrala je u ovoj knjizi pravi put.

Hermina Buratović

Margareta Matović

INGEN HAR FRÅGAT OSS
FORSKININGSRAPPORT,
ARBEITSLIVSCENTRUM
Stockholm 1989.

Izašla je još jedna knjiga o jugoslavenskim migranticama, ovaj put u Švedskoj. Iako je knjiga napisana na švedskom jeziku, na osnovi opsežnog sažetka na engleskome i na srpsko-hrvatskome moguće nam je saznati najosnovnije podatke istraživanja o jugoslavenskim migranticama u Švedskoj. Rezultati tog istraživanja tema su ove knjige.

Autorica se kao historičar koncentrirala na analizu historijske pozadine, odnosno porijekla migrantica kao osnovu kojom objašnjava njihov život danas. Kao uzor o svom radu očito je da je uzela istraživanja Mirjane Morokvašić i njezinu knjigu o ženama-migranticama. Međutim, ograničavanje samo na historijsku dimenziju problema migrantica, bez ostalih dimenzija koje je Mirjana Morokvašić kao sociolog i analitičar u svojim radovima referirala, umanjuje značenje ovoga rada, to više što je istraživanje utemeljeno na analizi samo 36 migrantica iz Jugoslavije. Smatramo da je ipak dragocjeno da se među relativno rijetkim publikacijama o Jugoslavenkama u migraciji pojavila ova knjiga o jugoslavenskim ženama u Švedskoj.

Autorica je ispitanice podijelila u dvije grupe: »sjevernu« i »južnu«. Kao bazu za ovu podjelu uzela je podjelu Jugoslavije na dio koji je bio pod turskom vladavinom (Makedoniju, Bosnu i Hercegovinu, Srbiju) i dio koji je bio u sastavu Austro-ugarske monarhije (Sloveniju, Hrvatsku i Vojvodinu). Osim toga, žene su svrstane u dvije grupe prema starosti, mlade i starije, pri čemu se mladom grupom smatra ona u kojoj su žene rođene poslije 1950, a to bi prema autorici značilo da su »dječade nove Jugoslavije«. Iz »južne« grupe, u kojoj nije bilo žena iz Crne Gore i Kosova, istraženo je 25 žena, a iz »sjeverne« 11, pri čemu je samo jedna bila iz Slovenije, a 3 iz Vojvodine. U Švedskoj su živjele u prosjeku 13 godina, udane su (tri su rastavljene i sve osim jedne imaju djecu). Srednjih su godina, većina je između 25. i 49. godine života. Ako se uzme u obzir mali broj i vrlo heterogen sastav ispitanica i simplificirana podjela na južne »tradicionalne« i sjeverne »modernije« žene, onda se moramo zapitati mogu li se njihovi odgovori vrednovati kao vjerodostojna slika porijekla o kojem ovisi današnje ponašanje i način života jugoslavenskih žena.

Velik dio knjige (koja ima 264 stranice) posvećen je povijesti Jugoslavije i analizi obiteljskih odnosa u njoj gledano sa historijske perspektive (oko 100 stranica). Na diskusiju i zaključak utrošeno je 12, a na zaključke na engleskome i srpsko-hrvatskome 22 stranice, dok literatura citira 75 naslova.

Prema tome, oko 100 stranica ove knjige posvećeno je istraživanju.

Autorica na osnovi svojih istraživanja zaključuje da su žene iz »južne grupe« zbog svoga kulturnog nasljeđa što su ga donijele u Švedsku, imale »teži teret« nego one iz »sjeverne grupe«, jer su imale dublje korijene u tradicionalnom vođenju života, u organizaciji domaćinstva, načinu ishrane i u druženju. One stoga imaju nisko vrednovanje o samoj sebi, ali i osjećaj potrebe za protestom protiv patrijarhalne potčinjenosti žena... Prema autorici, one su sa sobom donijele i historijsko nasljeđe obiteljske zadruga i nasljeđe revolucije i ideala »novoga jugoslavenškog društva« »jednakost i ravnopravnost«. Ženama iz »južne grupe« bio je teži proces prilagodavanja na švedsko društvo i teže učenje švedskog jezika nego ženama iz »sjeverne grupe«. Žene iz »sjeverne grupe« smatraju da ih njihov boravak i rad u Švedskoj nije radikalnije izmijenio. Zanimljivo je zapažanje autorice da među jugoslavenskim ženama »sjeverne« i »južne« grupe postoji »odstojanje« i da se neke »sjeverne« distanciraju od žena »južne grupe« pa čak i s njima teško surađuju na radnom mjestu.

Autorica smatra da ženama iz »južne grupe« Švedska omogućuje jačanje položaja u kući i društvu, a posao u tvornici predstavlja »veći stepen slobode«. Ove su žene borbenije, traže više svojih prava i zaštitu sindikata, iako su općenito Jugoslavenke malo aktivne u sindikatima. One imaju posebnu strategiju, kojoj su zacijelo korijeni i porijeklo u njihovoj tradiciji kako

zadovoljiti svoja dva »gospodara« su-pruga i poslodavca, odnosno kako od jednoga i drugoga dobiti olakšice.

Žene »sjeverne grupe« smatraju da je njihova zarada (plaća) značajna za ekonomsku samostalnost žene; jugoslavenke iz »južne grupe« govore o tome da su boravkom u Švedskoj i zaposlenjem došle do novih spoznaja i počele se kritički odnositi prema starim shvaćanjima života te, iako su vezane za tradiciju kraja svog porijekla, one se žele osloboditi okova tradicije i emancipirati.

Zaključci autorice u skladu su sa već ustaljenim shvaćanjem u zemljama imigracije da je odlazak u inozemstvo za migrantske žene bio prilika za njihovo oslobođenje od tradicionalnih odnosa u obitelji i društvu. Postavlja se pitanje kako to da su i prema autorici, žene »sjeverne grupe« emancipiranije i da je njihov način života i njihovo reagiranje sličniji švedskom. Značilo bi da je za emancipaciju jugoslavenskih žena dovoljno da se zaposle i da se unaprijede ekonomski i društveni odnosi u samoj Jugoslaviji, što se sigurno već djelomično i odigralo za vrijeme odsutnosti »južnih« migrantica (od šezdesetih i sedamdesetih godina).

Bez obzira na to što se povijesnom analizom Jugoslavije i položaja žene (nekada) u toj Jugoslaviji prikazuju kao neki zastarjeli folklorni raritet, ipak je svaka studija o jugoslavenskim ženama u migraciji korisna i važna, te zbog toga vjerujemo da će ova knjiga dati i daljnji poticaj za istraživanja.

Melita Švob